

Християнська конфесія	Офіційний документ	Спрямованість соціального вчення	Орієнтація на духовне і етичне	Соціально-філософські основи	Основні принципи і цінності	Напрямок подальшого розвитку
Руска Православна Церква Московського Патріархату (УПЦ МП)	Руський Православний Церкв			філософія XIX–XX ст.	цивілізацій	неопатристичний синтез
Українська Православна Церква Київського Патріархату (УПЦ КП)	Декларація "Церква і світ"	Універсальність	Теоцентризм	Традиціоналізм Есхатологізм	Традиційні цінності православної цивілізації Цінності Київського християнства (софійність)	Духовне відродження Національно-патріотична спрямованість

Отже, сучасні християнські концепції зацікавлені у формулюванні власних соціальних концепцій, які сприяють їх розвитку в секуляризованому постіндустріальному суспільстві. Особливого значення соціальне вчення набуває в Українській Православній Церкві, поширення якого виступає як одне з головних завдань православного богослов'я. Механізмом реалізації цього важливого завдання, на нашу думку, є інкорпорація соціального вчення в систему православної богословської освіти. Тобто, соціальне вчення Церкви повинно виступати як самостійна богословська, філософська та соціальна дисципліна, що має свою актуальність та затребуваність суспільним буттям на початку XXI сторіччя.

Список використаних джерел

1. Вебер М. Протестантская этика и дух капитализма. Избранные произведения / Вебер М. – М.: Прогресс, 1990. – 808 с.
2. Владимир (Сабодан), митр. Задачи православного богословия в украине на современном этапе / Владимир (Сабодан), митр. // Доклад на Десятых международных Успенских чтениях (Киев, 30 сентября 2010 года). Українська Православна Церква [Електронний ресурс]. – Режим доступу до журн.: <http://orthodox.org.ua/article/zadachi-pravoslavnogo-bogosloviya-v-ukraine-na-sovremennom-etape>
3. Компендіум соціальної доктрини Церкви. – К.: Кайрос, 2008. – 549 с.
4. Основы социальной концепции Русской Православной Церкви / Офіційний сайт Московського патріархату [Електронний ресурс]. – Режим доступу до журн.: <http://www.patriarchia.ru/ua/>
5. Пірен М. І. Соціологія релігії: Підручник / Пірен М. І. – К.: ДП "Видавничий дім "Персонал", 2008. – 344 с.
6. Хеффнер Й. Християнское социальное учение / Хеффнер Й. – М.: Духовная Библиотека, 2001. – 323 с.
7. Ювілейний Помісний Собор Української Православної Церкви Київського Патріархату 9–10 січня 2001 р. (документи і матеріали) / упорядник єп. Димитрій (Рудюк). – К.: Вид. відділ УПЦ–КП, 2001. – 60 с.
8. Яроцький П. Особливості розвитку соціального вчення католицизму / П. Яроцький // Українське релігієзнавство. – 2001. – №20. – С.55–63.

References

1. Veber M. Protestanskaja etika i duch kapitalizma. Izbrannyje proizvedeniya / Veber M. – M.: Progress, 1990. – 808 s.

2. Vladimir (Sabodan), mitr. Zadachi pravoslavnogo bogosloviya v Ukrainie na sovremennom etape / Vladimir (Sabodan), mitr. // Doklad na Desyatych mezhdunarodnykh Uspenskykh chtenijach (Kiev, 30 sentabra 2010 goda). Ukraïnska Pravoslavna Cerkva [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu do zhurn.: <http://orthodox.org.ua/article/zadachi-pravoslavnogo-bogosloviya-v-ukraine-na-sovremennom-etape>

3. Kompendium socialnoj doktriny Cerkvy. – K.: Kajros, 2008. – 549 s.

4. Osnovy socialnoj koncepcii Ruskoj Pravoslavnoj Cerkvi / Oficijnyj sajt Moskovskogo patriarhatu [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu do zhurn.: <http://www.patriarchia.ru/ua/>

5. Piren M. I. Sociologija religiji: Pidručnyk / Piren M. I. – K.: DP "Vydavnychij dim "Personal", 2008. – 344 s.

6. Cheffner J. Christianskoe socialnoje uchenije / Cheffner J. – M.: Duchovnaja biblioteka, 2001. – 323 s.

7. Juvilejnyj Pomisnyj Sobor Ukraïnskoj Pravoslavnoj Cerkvy Kyjivskogo Patriarhatu 9–10 sichna 2001 r. (dokumenty i materialy) / uporadnyk ep. Dymytrij (Ruduk). – K.: Vyd. Viddil UPC KP, 2001. – 60 s.

8. Jarockyj P. Osoblyvosti rozvytku socialnoho vcenna katolycyzmu / P. Jarockyj // Ukraïnske rehijeznavstvo. – 2001. – №20. – S.55–63.

Popovych V. M., Associate professor, Zaporozhye National Technical University (Ukraine, Zaporozhye), popovic.vasil@rambler.ru

The social doctrine of Christianity: a comparative analysis of different confessions

The article is updated the question of Church's social service in the conditions of the secularization of society and the strengthening of globalization. Attention is accented by the fact that an important and urgent task of Orthodox theology is to outline the foundations of the Orthodox Church's social doctrine. The results of comparative analysis of characteristics of Christian confessions' social concepts that are represented in the territory of Ukraine, are given.

Keywords: Christianity, Catholicism, Protestantism, Orthodoxy, social doctrine, theology, theological education.

Попович В. М., доцент, Запорозький національний технічний університет (Україна, Запорозжє), popovic.vasil@rambler.ru

Социальное учение христианства: сравнительный анализ разных конфессий

Актуализированы вопросы социального служения Церкви в условиях секуляризации общества и усиления глобализационных процессов. Акцентировано внимание на том, что важной и актуальной задачей православного богословия является раскрытие основ социального учения Православной Церкви. Приведены результаты сравнительного анализа особенностей социальных концепций христианских конфессий, которые представлены на территории Украины.

Ключевые слова: христианство, католицизм, протестантство, православие, социальное учение, богословие, богословское образование.

* * *

УДК 288(477)

Соколовський О. Л.,
кандидат філософських наук,
старший викладач кафедри філософії,
Житомирський державний університет ім. Івана Франка
(Україна, Житомир), osokol_83@ukr.net

Біблійні основи вчення Міжнародного шляху ПРО ОСОБУ СВЯТОГО ДУХА

Розглядається поява релігійного об'єднання Міжнародного шляху, розвиток його структурно-типологічних й доктринально-інституційних характеристик. Аналізуються ідейно-концептуальні особливості віровчення організації і її вплив на суспільство. Встановлено, що особливістю даного руху була критика традиційного християнського віровчення і заперечення основних догматів ортодоксальної Церкви. Доведено, що Віктор Поль Вервіль спростовує присутність Святого Духа як Особи в людині, обмежуючи Його діяльність лише функцією надлення можливістю говорити на мовах, переводячи даний аспект вчення у сотеріологічну площину.

Ключові слова: антиринітаризм, Міжнародний шлях, Святий Дух, Біблія, ісходження.

Вітчизняне релігієзнавство, вивчаючи еволюційний розвиток релігії, її духовний і суспільний потенціал,

конфесійну різноманітність і соціально-історичне значення, постало перед проблемою масового поширення нетрадиційних релігійних організацій. Її дослідження з використанням новітніх методологічних і теоретичних підходів стає важливим завданням науки. Нетрадиційні релігійні рухи, які сформувалися завдяки глибинним процесам суспільного життя минулого століття, були спрямовані не лише на відновлення ортодоксальних релігійних традицій, а й пошук нових цінностей та духовних орієнтирів. Причина їх появи була зумовлена системною кризою українського суспільства, що поглибилася в 90-ті рр. ХХ-го і на початку ХХІ-го ст., породивши духовний вакуум в країні і створила сприятливий ґрунт для розповсюдження нетрадиційних релігійних організацій. Крім цього, досягнення у науковій царині розв'язали багато проблем, які офіційна церква виявилась неспроможною вирішити.

Частина українського суспільства висловлює невпевненість щодо можливості збереження в умовах поширення нетрадиційних релігійних організацій багатовікової релігійної традиції, властивої для більшості населення. Невипадково науковці і представники традиційних конфесій висловлюють застереження про наростаючу загрозу розколу українського суспільства і міжрелігійних зіткнень.

Нові релігії, які породжували нетрадиційні культури були досить специфічними для прихожан традиційних християнських церков. Зазвичай, вони не мали чітко розробленої системи віровчень, а їх структура ієрархічна й авторитарна. Культ у цих релігіях носить переважно колективний характер. Його виконання характеризується використанням засобів психологічного маніпулювання і методів психотерапії, підвищеною увагою до прозелітів.

Нетрадиційні культури характеризуються наявністю центральної фігури – лідера, який вважає себе посланцем Бога з унікальним доступом до Всемогутнього. Оскільки керівник організації особисто спілкується з Богом, він може диктувати теологію і поведінку усім членам культу. Як наслідок, він отримує безмежну владу над групою. Це лідерство ставить послідовників релігійної організації у повну залежність від культу в питаннях віри, поведінки, стилю життя.

Усе це свідчить про нагальну необхідність глибокого вивчення нетрадиційних релігій, специфіки їх впливу на особу, взаємин із духовними і суспільно-політичними традиціями України, оцінки перспектив їх подальшого впливу на вітчизняні суспільно-політичні процеси. Проте, нетрадиційні релігії загалом і релігійна організація Міжнародний шлях зокрема, не стали предметом глибокого й усебічного філософського дослідження. В статті застосовується системно-аналітичний підхід до розгляду віросповідних основ Міжнародного шляху, що дозволяє прослідкувати особливості побудови і внутрішньої організації нової релігійної організації для України.

У сучасний період історії Міжнародний шлях як релігійна організація не стала об'єктом ґрунтового наукового аналізу. Комплексного вивчення цієї релігійної громади, розкриття її особливостей і зв'язків з культурними і конфесійними процесами в Україні, перспектив її розвитку у період незалежності досі не

здійснювалось. Значне занепокоєння стрімкого поширення нових релігій викликало у середовищі релігієзнавців, які належать до традиційних конфесій. Проте їх конфесійно зорієнтований підхід встановлює наперед визначену негативну настанову щодо культових учень. У цьому контексті найбільш відомими є роботи протестантських теологів: У.Мартіна, Дж.Макдауелла, Т.Гондоу, П.Робертсона та ін. Причини поширення нетрадиційних релігійних рухів цими авторами часто зводяться лише до суб'єктивних особистісних моментів. У той же час ці роботи допомагають орієнтуватися у визначенні конкретного змісту віровчень і методів діяльності нових релігійних рухів.

Важливим етапом в осмисленні феномена Міжнародного шляху та його доктринального змісту стали наукові розробки американських дослідників Беррі Гарольд Дж., Б.Кеннета, У.Мартіна. Проте самодостатність цієї громади в Україні залишається до сьогодні невивченою, нез'ясованим є й ставлення до неї суспільства.

Релігійна організація Міжнародний шлях була створена Віктором Полем Вервілем у 60-х рр. ХХ ст. у США як біблійно-дослідницьке й освітнє товариство. Вервіль виховувався в сім'ї прихожан євангельської реформатської церкви. Ступінь бакалавра він отримав в коледжі і семінарії в Плімуті, штат Вісконсін. Після цього він пройшов теологічну підготовку в школі богослов'я Чиказького університету та Принстонської духовної семінарії[1,с.31]. Закінчивши в 1941 р. семінарію і отримавши диплом доктора теології Вервіль був рукопокладений в духовний сан і впродовж 16 років служив пастором євангельської реформатської церкви.

Точну дату заснування Вервілем релігійної організації “Міжнародного шляху” встановити важко. Деякі джерела вказують 1957 р., коли Вервіль залишив реформатську церкву. Інші пов'язують виникнення організації з початком поширення “Руху Ісуса”, послідовники якого розчарувалися в офіційній церкві і знаходилися у пошуках нової духовності.

Релігійна організація “Міжнародний шлях” має чітко сформовану й широко розгалужену організаційну структуру. Керівництво організацією здійснюється спеціально вибраною радою директорів. На національному рівні управління організації виконує “Асоціація загальнонаціональних організацій”. У межах міста функціонують міські організації, які створюють відділення в житлових районах і студентських містечках. Вони регулярно проводять збори, де члени групи отримують інструктаж, співають і спілкуються між собою. Важливими аспектами цих зустрічей є дискусії і пророцтва. Новачків, які пройшли спеціальний курс “Як добитися достатку в житті”, що складається з 12 занять, посвячують у вчення “Шляху”.

“Міжнародний шлях” активно проводить місіонерську діяльність посланцями “Слово всьому світу” у різних країнах, пропагуючи своє вчення. За статистичними даними у більш ніж в 50 країнах світу посланці “Міжнародного шляху” проводять активну роботу, створюючи міські відділення, залучаючи нових послідовників. Організація має власне видавництво “Крісчен Прес”, розташоване при штаб-квартирі в Нью-Ноксвіллі, штат Огайо[1,с.31]. Крім того,

послідовники організації щорічно проводять з'їзд під девізом “Скеля віків”, організують літні табори при підтримці Інституту досконалого здоров'я. Усе це призначається для того, щоб ознайомити людей з теологією Вервіля.

Вервіль позиціонує Міжнародний шлях з християнською релігійною організацією, проте у його вченні прослідковується антитринітарна позиція у трактуванні іпостасі Святого Духа. Засновник Міжнародного шляху використовує метод, властивий більшості деномінацій неохристиянського спрямування, заперечуючи ортодоксальні положення, посиляючись на Біблію. Зокрема, Вервіль стверджує, що Святий Дух не є третьою особою Божества, а лише модусом виявлення Бога[2,с.13]. Подібна інтерпретація сягає своїм корінням антитринітарної доктрини монархіан-модалістів, які заперечували єдину сутність трьох Іпостасей Бога. Розвиток цієї трилогії відповідає послідовному ходу історії церкви. За їх вченням, Батько створив світ, Син утілюється і жив з людьми на землі, а Святий Дух з дня П'ятидесятниці надихає Церкву і управляє нею. Але в усіх цих трьох модусах, що послідовно змінюють один одного, діє єдиний Логос. Модус Святого Духу також не вічний. Він теж матиме свій кінець. Після цього має відбутися повернення монади до її первинної єдності, що рівносильне припиненню змін, а отже, кінцю існування світу[3,с.319–320].

Вервіль, інтерпретуючи власне розуміння місця і ролі Святого Духа в догматі Трійці, звертається до лінгвістичного аналізу Його трактування у Біблії. При переписуванні грецьких манускриптів переважно використовувся один з двох варіантів написання – або усі слова писалися рядковими літерами, або навпаки – заголовними. Це, на думку Вервіля, викликало труднощі у інтерпретації й подальшому застосуванні окремих понять і виразів[2,с.10]. Концентруючи на це увагу, Вервіль зазначає, що слово “пнеума”, яке перекладається як “дух”, в грецькій мові ніколи не пишеться з великої літери. Деякі іменники в Біблії можна написати з малої чи великої літери, і це не вплине на зміст даної частини Писання. Однак, від написання з малої чи великої літери “д” у слові Дух, несе за собою різне значення і смислову інтерпретацію[2,с.10]. Незважаючи на актуальність дослідження даної проблематики, Вервіль необгрунтовано змінював написання рядкових і приписних літер, тим самим інтерпретуючи текст на власний розсуд. Використання даного методу є характерним для більшості релігійних організацій неохристиянського типу, які декларують своє трактування як істинне.

Особливу увагу Вервіль, звертає на смислове значення й вживання словосполучення “пнеумахагion” (Святий Дух) у грецьких текстах Нового Завіту. Аналізуючи даний вираз, він роз'яснює два аспекти його використання. Якщо “пнеумахагion” ототожнюється з дарами святого духа, отриманими апостолами у день П'ятидесятниці, то вживатися він повинен з рядкових літер “святий дух”. Коли ж словосполучення “пнеумахагion” використовується у значенні духовного просвітлення віруючої людини, воно тлумачиться як дар Святого Духа, а отже і Бога.

Тому, з точки зору Вервіля, Святий Дух – це Бог, а Його дар – дух. Те, що люди не бачать різниці між Святим Духом та Його даром, за твердженням Вервіля, завжди викликає суперечки відносно догмату Трійці[2,с.11]. Таким чином, Вервіль заперечує існування Святого Духа як окремої Іпостасі догмату, ототожнюючи її з Богом, а поняття “святий дух” відносить до “природжених духовних здібностей”, посланих Всевишнім.

Вагоме місце у теології Міжнародного шляху відводиться можливості кожної віруючої людини розмовляти на різних мовах. Зокрема, даній проблематиці присвячена окрема книга Вервіля “Отримання Святого Духа сьогодні”, у якій автор обгрунтовує значимість цього дару у духовному становленні людини. Детальний аналіз зазначеного питання у догматах Міжнародного шляху виявляє тотожність позицій із вченням релігійних громад п'ятидесятників. Духовний порятунок у п'ятидесятників, як і Міжнародному шляхові, ставиться в пряму залежність від говоріння на інших мовах (глосолалія). Це іноземна мова чи незрозумілі вислови, але завжди – це “надприродний дар, даний людини для прославлення Бога і користування ним іде не від розуму, а від Духа”[4,с.6]. Хоча вони і підкреслюють, що глосолалія сама по собі не рятує, однак спасіння, яке завжди приходить через хрещення Духом, для них не мислимо без дару глосолалія. За їх твердженням, хрещення Духом без говоріння на інших мовах є не Біблійною концепцією, тому завжди, коли хрещення має місце, треба чекати, що людина заговорить чужою мовою. Якщо цього не відбувається, то під сумнів ставиться сам факт хрещення Святим Духом і порятунок. Тому п'ятидесятники вважають, що християни повинні отримати дар глосолалії як підтвердження того, що вони хрещені Духом і врятовані.

Засновник Міжнародного шляху звертав увагу саме на можливість людини говорити різними мовами, підкреслюючи, що Сила Духа має дев'ять проявів. Кожна людина, яка дістає святий дух, отримує дар говорити різними мовами за власної волі. Віруючий, який не розмовляє різними мовами не виконав своєї місії в отриманні такого дару[2,с.224]. Лише завдячуючи своїй вірі, він отримує це найвище благо до духовного відродження.

Всупереч ортодоксальній теології, говорячи про Дух, Вервіль спростовує Його присутність як Особи в людині. Більше того, він обмежує Його діяльність лише функцією наділення можливістю говорити на мовах, переводячи даний аспект вчення у сотеріологічну площину. “Святий дух, як сила Бога, доступний кожному віруючому. Однак, якщо Святий Дух для вірянина не досяжний, то й дарунок спасіння для нього не доступний. Коли Бог надає дарунок, який є частиною духовного відродження віруючого, він лишається до кінця Церковного Віку. Дари Бога доступні кожному віруючому, які прагнуть їх отримати”[2,с.221].

Особливість теології Міжнародного шляху визначається своєрідною лінгвістичною інтерпретацією важливих положень християнських догматів. Зокрема, це відноситься до розуміння і тлумачення дарів Святого Духа. Ортодоксальна теологія трактує дари Святого

Духа як Божу силу, що освятила не лише апостолів, але через них усе морально пошкоджене гріхом людство. Утішитель Дух Святий перебуває вічно і понині в Церкві Христовій і дається всім вірним через встановлені Богом таїнства, скріплюючи людину у вірі. Натомість, Вервіль викладає власне розуміння значення дарів, на основі перекладу текстів Нового Завіту з грецької мови. Грецьке слово “*dunamis*”, яке перекладається як “сила”, не значить силу у відкритому вигляді. “*Dunamis*” – невід’ємна потенціальна сила, духовна спроможність, дана віруючому. Інше грецьке слово “*ekzousia*” означає дане нам Богом як Його дітям, що народженні зверху, право використовувати та керувати “*dunamis*”. “*Ekzousia*” – наше право застосувати силу, яку ми маємо. Проте ступінь проявлення цієї сили залежить від ступеня оновлення нашого розуму й того, наскільки ми діємо відповідно до отриманих знань. Можна розуміти “*dunamis*” як потенціальну енергію, отриману нами зі святим духом. “*Dunamis*” – сила, прихована всередині людини, і самотійно не проявляється [2, с.14].

Існує ще слово “*energemata*”, що перекладається як “дія” або “творення дії”. Вона перетворює “*dunamis*” у кінетичну енергію, проявляє її. У Писанні наведені визначення дев’яти дій, “*energemata*”, котрі є результатом проявлення потенційної сили. Коли віруючий користується своїм “*ekzousia*”, правом, як син Божий, то “*dunamis*” – потенційна сила приходить у дію і проявляється у зовнішньому світі, в світі почуттів [2, с.15]. Так святий дух, “небесна сила” починає діяти по волі людини, і як результат – виробляються прояви духу. В результаті прояви виробляються за рахунок енергії, отриманої від Святого Духа, Котрий є Богом.

Обґрунтовуючи свою позицію з питання глосолалії, Вервіль наводить приклад розбіжності між двома грецькими словами: “*dechomai*” і “*lambano*”, які перекладаються як “отримати” та “прийняти”. За визначенням Бері Гарольда, вони мають одне значення, за винятком незначної відмінності – слово “*dechomai*” має деякий відтінок отримання із задоволенням або радістю [5, с.331]. На думку Вервіля, головна проблема виникає через різні значення цих слів, тому що їх можна вживати у значенні “отримання (або прийняття) чогось духовного”, а також у значенні “отримання (або прийняття) з проявом у світі почуттів” [2, с. 18].

Прояви духу в людині виявляються, за вченням Вервіля, у можливості говоріння на різних мовах, їх тлумаченні та пророцтві. Дані виявлення можна назвати словесними, оскільки віруючий вимовляє їх через приплив душевних сил. Виявлення мов – можливість Бога показати здатність людини зовнішньо виразити сили святого духа.

Ці три докази святого духа у віруючому здійснюються через натхнення. Віруючий ніколи не знає заздалегідь, якою буде здатність. Пророцтво ніколи не обмірковується завчасно, це не є результатом розумових вправ. Пророцтво завжди тече паралельно Писанню, а іноді і складається з частин Писання.

Як було сказано раніше, виявляти мови – означає проголошувати звістку від Бога; і на зібрані віруючих її завжди слід тлумачити. Проте, коли віруючий говорить мовами і молиться духом в особистому молитовному

житті, він ніколи не тлумачить. Тлумачення мов, наступне за говорінням мовами, дане для повчання церкви [2, с.218]. Без тлумачення виявлення мов призначене лише для використання в особистому молитовному житті і духовного повчання проявляючого.

Аналізуючи вживання слів “*dechomai*” і “*lambano*” у Новому Завіті, Вервіль сформулював їх значення: “*dechomai*” – суб’єктивне отримання або прийняття, коли духовне з’являється у житті людини за її власним рішенням. Слово “*lambano*” – об’єктивне і очевидне отримання видимого дару, в результаті чого, людина за власної волі може проявити те, що прийняла всередину себе. Для підтвердження своєї позиції, Вервіль звертається до книги Дій 8:14, констатує, що обидва грецьких слова вживаються в значенні прийняття [2, с.18]. На цьому прикладі, за словами Вервіля, з метою запобігання маніпуляції змісту, необхідно точно знати, яке грецьке слово вживається в тому чи іншому випадку.

На думку Бері Гарольда, “лінгвістичний аналіз між двома грецькими словами, проводився для підтвердження теології Вервіля, щоб справити враження на його послідовників, які не вивчали грецьку мову. Проте, той, хто досліджує Біблію серйозно і використовує наявні посібники, перевіряючи істинне значення грецьких слів в тексті, виявить, що визначення Вервіля не обґрунтовані” [5, с.337].

Використання у богослов’ї неозначених термінів і їх неоднозначне тлумачення, призводить до викривлення усталеного вчення та його критики. Тому правильне вживання різних понять у певному змістовному контексті є надзвичайно важливим у питанні інтерпретації особи Святого Духа, в історії християнського полемічного богослов’я. Навіть патріарх Йосип Сліпий вказував, що у корені греко-латинського спору про Святого Духа лежить розбіжне розуміння стрижневої термінології¹. Попри загальні труднощі перекладу, які латинські богослови мали у розумінні грецьких Отців, основоположники різних релігійних організацій, при тлумаченні текстів Святого Письма, використовують власні терміни, через що створюється враження їх взаємозамінності.

У віросповідній літературі Міжнародного шляху та в перекладах, здійснених Вервілем все частіше зустрічаємо вислів про “походження Святого Духа” замість традиційно вживаного у християнському богослов’ї “ісходження Святого Духа”. Зокрема, у праці “Отримання Святого Духа Сьогодні” Вервіль наголошує, що “при першому сходженні Святого Духа в день П’ятидесятниці лише дванадцять апостолів отримали дар від нього з виявленням” [2, с.76]. У даному контексті Вервіль вживає термін “сходження” у значенні “низходження”, як пояснення або синонім терміна ісходження. З позиції християнського богослов’я таке тлумачення є помилковим, тому що сходження, низходження можуть бути синонімами зішестя, тобто історичної події, коли Святий Дух у день П’ятидесятниці зійшов на апостолів або й далі сходить на вірних та Церкву у відповідь на молитву Церкви. Усе це – історичний (ікономічний) план, в якому дії Божих Осіб супроти сотворінь не завжди ідентичні з тими, якими вони є у плані вічності. Хоч історичний план

тісно пов'язаний з вічним, вічний не зумовлений історичним.

Термін походження Святого Духа, який часто використовується у літературі Міжнародного шляху, вказує на загальне поняття, на факт, що Святий Дух, як і Син, має своє буття не сам від себе, а від Отця. На думку Й. Сліпого, “грецькі Отці уявляли собі діяльність назовні як спільну дію божественної природи, але яка є від Отця та існує через Сина у Святому Дусі. Ми знаходимо її як цілість у кожній окремій особі. У протилежному напрямку, але у такому ж порядку, йде шлях від створіння до Бога. Коли Святий Дух входить у душу людини, то він приходить разом із Сином, а коли Син навіщає людину, то через Нього приходить Отець”[6,с.18].

Християнство визнає важливість Символу віри, сповіданого по-грецьки в Константинополі 381 р. на II Вселенському Соборі, як виразу єдиної спільної віри Церкви й усіх християн. Жодне християнське визнання віри окремої літургійної традиції не може заперечувати того виразу віри, що його навчала та сповідувала нерозділена Церква.

Цей Символ віри, сповідує Духа, “що від Отця ісходить”. Тільки Отець є безначальним началом двох інших Осіб Пресвятої Трійці, єдиним джерелом і Сина, і Святого Духа. Отже, Святий Дух бере начало з одного тільки Отця – ізначально, власно й безпосередньо.

Грецькі Отці Церкви й увесь християнський Схід щодо цього говорять про “єдиноначалля Отця”. Зокрема Григорій Ніський розглядає спочатку особу Отця та розцінює процес походження як передачу Його Єства. Діяльність Сина полягає лише у тому, щоб передати Святому Духові єдину божественну природу, яку Він отримав від Отця[6,с.22]. Таке походження Святого Духа від одного лише Отця як Начала всієї Трійці означають у грецькій традиції словом ісходження, слідом за кападокійськими Отцями Церкви. Богослов, описує похідне відношення Духа щодо Отця саме поняттям ісходження, відрізняючи його від терміна “походження”, який є спільний як для Духа, так і для Сина: “Святий Дух – це воістину Дух, що походить від Отця – не через синівство, оскільки це не є родженням, а ісходженням”.

При цьому, західна традиція, наслідуючи Августина, також визначає, що Святий Дух походить від Отця ізначально. Так як Августин виходить від природи, якій притаманна діяльність, то Отець і Син є принципом, виходячи зі спільної субстанції[6,с.22]. Отже, у цьому сенсі обидві традиції визнають: “єдиноначалля Отця” означає, що Отець є єдиною Причиною в Трійці або Началом Сина і Святого Духа.

Зазначені підходи передають різні інтерпретації однієї догми. Полеміка між Західною та Східною християнськими церквами, що не втратила свого значення і сьогодні, розгортається навколо пояснення вияву Святого Духа від двох Осіб. Переважна більшість богословів, як і послідовники Міжнародного шляху, відзначають лише безпосередність виконання, яке має чіткий процес взаємної дії, нехтуючи визначенням змісту рівності і тотожності діючої сили.

На думку Й. Сліпого, подібне розуміння носить лінгвістичне підґрунтя і безпосередньо пов'язане з термінологією дієслів[6,с.23]. Зокрема, для означення

виходу Святого Духа грецькі Отці вживають терміни, які розкривають явища, зумовлені чи породжені іншими подіями. Дану особливість досить плідно використовують представники різноманітних релігійних організацій, у тому числі Віктор Поль Вервіль у своїй віросповідній літературі для власної інтерпретації чи спростування догмату Святої Трійці. Вживання Вервілем різноманітних термінів у своїх працях ґрунтується на космологічному забарвленні тлумачення даного догмату. Однотипне застосування подібної термінології не дозволяє знайти раціонального пояснення місії Христа та походження Святого Духа й ототожнити дві Особи. Незважаючи, що всі терміни, які Вервіль відносить до іманентного виходу Святого Духа, ісходження у відношенні до появи Святого Духа від Сина він не вживає, хоча й не заперечує це явище.

Отже, як зазначають богослови, можна говорити про походження у Святій Трійці і Сина, і Святого Духа, а не, очевидно, про походження Отця. Спосіб, у який Святий Дух походить від Отця, відмінний від способу походження Сина. Ця відмінність є суттєвою і, за навчанням святих Отців, є основою іпостатичного відрізнення Сина і Святого Духа. У Пресвятій Трійці (незалежно від стосунку до світу) Святий Дух відрізняється від Сина способом його походження від Отця. Спосіб походження Сина від Отця називаємо, за Святим Письмом, родженням; спосіб походження Святого Духа від Отця називаємо, за Святим Письмом, ісходженням. Святий Дух не родиться, а ісходить; Син не ісходить, а родиться[7, с.30–31].

Отець родить Сина, лише видихаючи через Нього Святого Духа, і Син родиться від Отця лише настільки, наскільки це видихання проходить через Нього. Отець є Отцем єдинородного Сина, лише будучи для Нього і через Нього началом Святого Духа. Дух не передує Синові, оскільки Син характеризує Отця як Того Отця, від якого Дух бере своє начало, що й становить порядок у Пресвятій Трійці. Однак видихання Духа від Отця стається за допомогою і через родження Сина, що й характеризує Його троїчно. Саме в такому значенні св. ЙоанДамаскин каже: “Святий Дух – це сутнісна сила, споглядана у своїй власній, особливій, відмінній від інших Особовості (Іпостасі), що походить від Отця і спочиває в Слові”[6,с.24].

Таким чином, стан і динаміка сучасного руху Міжнародний шлях свідчать про наявність соціокультурного потенціалу течії. Він прагне розширити межі діяльності у суспільному, духовному, національному, міжконфесійному житті, розглядаючи таку діяльність як невід’ємну складову свого світорозуміння. Простежується усвідомлена тенденція щодо зміцнення позицій своїх осередків у світі на шляху їх максимальної адаптації до нових реалій життя, урізноманітнення форм і методів евангелізації, піднесення рівня пропаганди, професійної теологічної освіти віруючих, гнучкої міжконфесійної позиції.

Список використаних джерел

1. Вервиль В. Так говорит Библия / В. П. Вервиль. – М.: Путь Господень, 1998. – Т.1. – Ч.1–2. – 31 с.
2. Вервиль В. Получение Святого Духа Сегодня / Виктор Поль Вервиль. – М.: Путь Господень, 2007. – 298 с.
3. Болотов В. Лекции по истории древней церкви (в 4-х т.). Т. II: История церкви в период Константина В. / Под ред. Бриллиантова А. – Посмертное издание. – СПб.: Тип. М.

Меркушева, 1910. – 474 с.

4. Основы вероучения Христиан Евангельской Веры. – Б.м.г. (машинописьмо). – 13 с.

5. Берри Гарольд Дж. Во что они верят / Г.Д.Берри. – М.: Изд. ассоциации “Духовное возрождение”, 1994. – 390 с.

6. Сліпий Й. Вчення про Святу Трійцю Візантійського патріарха Фотія // Богословія. Т.61–62. – Львів: Видає Українське Богословське Наукове Товариство, 1997–1998. – С.7–78.

7. Термінологічно–правописний порадник для богословів та редакторів богословських текстів для видань Українського Католицького Університету / Гол. ред.: МИХайло Петрович. – Львів: Видання Інституту богословської термінології та перекладів Українського Католицького Університету, 2005. – 130 с.

References

1. Wierwille V. P. Tak govorit Bibliya / V. P. Wierwille. – М.: Put' Gospoden', 1998. – Т.1.– Ch.1–2. – 31 s.

2. Wierwille V. P. Poluchenie Svyatogo Duha Segodnya / Victor Paul Wierwille. – М.: Put' Gospoden', 2007. – 298 s.

3. Bolotov V. Lektsiyi po istoriyi drevney tserkvi (v 4–h t.). Т.ІІ: Istoriya tserkvi v period Konstantina V. / pod red. Brilliantova A. – Posmertnoye izdaniye. – SPb.: Tip. M.Merkusheva, 1910. – 474 s.

4. Osnovy veroucheniya Hristian Yevangel'skoy Very. – B.m.g. (mashynopis'mo). – 13 s.

5. Berri Garol'd Dzh. Vo chto oni veryat / G.D. Berri. – М.: Izd. assotsiatsii “Duhovnoye vozrozhdeniye”, 1994. – 390 s.

6. Slipyy Y. Vcheniyya pro Svyatu Triytsyu Vizantiyskogo patriarha Fotiya // Bogosloviya. Т.61–62. – L'viv: Vydaye Ukrayins'ke Bogoslovs'ke Naukove Tovarystvo, 1997–1998. – С.7–78.

7. Terminologichno–pravopysnyy poradnyk dlya bogosloviv ta redaktoriv bogoslovs'kyh tekstiv dlya vydan' Ukrayins'kogo Katolyts'kogo Universytetu / Gol.red.: MYhaylo Petrovych. – L'viv: Vydannyya Instytutu bogoslovs'koyi terminologiyi ta perekladiv Ukrayins'kogo Katolyts'kogo Universytetu, 2005. – 130 s.

Sokolovsky O. L., Candidate of Philosophical Sciences, Senior Lecturer, Department of Philosophy, Zhitomir Ivan Franko State University (Ukraine, Zhitomir), osokol_83@ukr.net

Biblical foundations of the theory of international routes person of the Holy Spirit

We consider the emergence of a religious association International routes, the development of its structural, typological and doctrinally–institutional characteristics. Analyzes the ideological and conceptual features of doctrine and its impact on society. Found that feature this movement was criticism of traditional Christian faith and denial of the fundamental tenets of orthodox church. It has been proved that Victor Paul Wierwille denies the Holy Spirit as a person in Persons, limiting his activity only function giving the ability to speak the languages, translating this aspect in soteriological doctrine plane.

Keywords: Antytrinitary, International Way, Holy Spirit, Bible, procession.

Соколовский О. Л., кандидат философских наук, старший преподаватель кафедры философии, Житомирский государственный университет им. Ивана Франко (Украина, Житомир), osokol_83@ukr.net

Библейные основы учения Международного пути об особе Святого Духа

Рассматривается появление религиозного объединения Международного пути, развитие его структурно–типологических и доктринально–институционных характеристик. Анализируются идейно–концептуальные особенности вероучения организации и ее влияние на общество. Установлено, что особенностью данного движения была критика традиционного христианского вероучения и отрицание основных догматов ортодоксальной Церкви. Доведено, что Виктор Поль Вервиль опровергает присутствие Святого Духа как Особы в человеке, ограничивая Его деятельность только функцией наделения возможностью говорить на языках, переводя данный аспект учения в сoteriological плоскость.

Ключевые слова: антиринитаризм, Международный путь, Святой Дух, Библия, исхождение.

* * *

УДК 291.37:260.2

Хахалін О. О.

асистент кафедри філософської антропології,
Національний педагогічний університет
ім. М. П. Драгоманова
(Україна, Київ), aakhakhalin@mail.ru

Сповідальний дискурс паломника

Надається культурна та історична реконструкція сповідального дискурсу паломника в культурі Нового часу як широкої інтерпретативної метафори набуття віри та святості. Вивчається сповідницький дискурс паломника як текстова реальність, що спонукає до сугестії, впливу та розповсюдження релігійного досвіду.

Ключові слова: культура, святість, паломництво, сповідь, дискурс, досвід.

Паломництво як текст, що знаходить свою об'єктивну вербальну реальність, – досить розгалужена сфера літератури. Вже давні щоденники паломників, їх хождіння, які починаються в перші роки християнства і закінчуючи нашими днями, набувають вигляду певного дискурсу. Характерною ознакою цього дискурсу є нібито безпосереднє знаходження в реальності спілкування з Абсолютом. Таке враження, що людина знаходиться буквально на дорозі, або буквально в стані екстатичного піднесеного взлету. Сповідальник – одна із відомих і важливих характеристик цього дискурсу. Він в певній мірі монологічний. Він більше є розсіювання, ніж діалог. Або діалог, який викликає на себе комуніканта, який є абсолютним, тобто є ідеальним слухачем.

Фактично, дискурс паломника – це монолог або діалог двох Абсолютів. Ця парадоксальність і разом дивна стратегія відома з давніх часів, ми маємо величезний досвід самозанурення в стан викликання на себе ідеального слухача, або Абсолюту, який є учасливим, милуючим і здатним вирішити проблеми паломника.

Проблема філософсько–культурологічних визначень з формування дискурсу паломника досліджувалася у роботах С. Житеньова, І. Кучмасвої, В. Расторгуєва [3; 5; 6] та ін., адже мало визначені знаки сповідницького дискурсу паломника.

Мета статті – визначити культурологічні виміри проблеми формування сповідницького дискурсу паломника в сучасній культурі.

Паломник – фігура символічна. В більшій мірі в історії культури він виступає як суб'єкт дискурсу, який спонукає до експресії, унікального бачення і водночас вживання в той стан, у якому знаходиться комунікатор. У цьому підрозділі ми звертаємося до декількох текстів різних століть, різних часів, різних культур і спробуємо знайти типологічні ознаки, які характерні дискурсу паломника.

Відомий текст Джона Беньяна “Подорожування паломника” це своєрідний алегоричний зашифрований текст, де паломник – це християнин з великої літери, який фактично є головним пробним епіцентром дискурсу, цей християнин повторює земний шлях Христа. Його рух на гору Синай в певній мірі є злет в небо. Вже цей текст, який є характерною ознакою емблематизму, геральдики і символізму XVII століття, став певним маркером тої літератури, яка піднімає паломника над буденністю мандрів, показує, що паломник з великої літери – це або християнин, або інший представник будь–якої релігії, який уособлює